№ 130: ЕСТЕТИКА ВІРИ

«Побачити Бога у праці рук»: школа українського іконопису «Радруж» УКУ в Києві

СОЛОМІЯ ТИМО

31 ГРУДНЯ 2025

Нам, християнам, варто пригадувати собі, що Христос — не лише Слово Бога, а і Його образ (Йн 1, 1; Кол 1, 15; 2 Кор 4, 4 тощо). Під час Тайної вечері Він каже: «Хто Мене бачив, той бачив Отця» (Йн 14, 9). Наше богопізнання було б неповним і однобоким, якщо б ми пізнавали Творця лише через Святе Письмо, адже не менш «живою і діяльною» є Його ікона.

Робота над іконою в школі «Радруж»

Іконографічна традиція Церкви — це результат тривалих пошуків і спроб, спрямованих на те, щоб уприсутнити зображену Особу і вказати нам на Її святість, на Її божественність. Тобто на щось, чого фізичними очима ми не можемо побачити, а водночас намагаємось зобразити. Ця напруга визначальна не тільки для богословського підґрунтя ікони, а й для існування Школи українського іконопису «Радруж» УКУ, яка в Києві діє при Інституті святого Томи Аквінського, — простору, де іконопис сприймають як шлях пізнання, молитви й відповідальності за власну традицію.

«Школа в Києві дарує відчуття сопричастя до чогось значно більшого, ніж просто навчання. Коли сідаєш за стіл, обережно відкриваєш ікону, накриту рушничком, — світ навколо стихає. Час зупиняється, суєта зникає. Залишаєшся лише ти і Образ перед тобою», — ділиться Олександра Щербина, колишня студентка, а тепер викладачка і менеджерка Школи в Києві.

Київ як виклик і можливість

Київ — це мегаполіс із пришвидшеним ритмом життя, а водночас — давня колиска християнства на наших землях, авторитетний духовний центр, який сьогодні знову змушений боротися за свої власні сенси. І духовна, і естетична складові цієї боротьби вкрай важливі. Великі ідеї, поєднані з промовистою формою, стають зброєю, яка робить націю сильною і непереможною. Саме тут у 2015 році, після Майдану й початку війни, відбувся перший київський курс Школи українського іконопису Українського католицького університету.

Про нього згадує Мар'яна Балтарович, викладачка та співорганізаторка першої школи: «Ми дуже хотіли розвивати "Радруж", і темп нашого зростання був стрімким. Ідея заснувати іконописну школу в Києві народилася спільно. Ми мали дуже комфортне місце для навчання — Інститут святого Томи Аквінського. Усі одинадцятеро учасників, які прийшли в перший день,

пройшли курс до кінця й успішно написали свої ікони. Школа пройшла на одному диханні».

Цей досвід став підтвердженням: іконопис у Києві не є чимось маргінальним чи «для вузького кола», а здатний зібрати людей різного віку, професій і життєвого досвіду — так, як це відбувається й у Львові. Але київська школа має свої особливості: «Тут відродження традицій українського іконопису зі студентами, які на 80–90 % є православними, відбувається в середовищі домініканської духовності Інституту святого Томи — це справжній екуменізм у дії», — каже Ліля Гнатюк, колишня студентка, а тепер викладачка Школи.

Школа як спільнота

У 2016–2021 роках Школа в Києві поступово формувалася як середовище зустрічі та спільного шляху. Про це говорить Уляна Креховець, викладачка і співорганізаторка курсів у тих роках: «Поступово з навчального середовища виросла справжня спільнота, сформувалося міжконфесійне середовище людей, яких об'єднувала ікона. Ми не тільки навчалися писати ікону — ми разом їздили на експедиції, відвідували музеї… Для мене ікона — це завжди насамперед стосунки. Наші курси в Києві були особливим місцем “молитви пензлем”».

Атмосфера в Києві справді якась особлива. Можливо, тому, що він значно більш секуляризований, ніж Західна Україна. Або тому, що в 2015–2021 роках «Радруж» приїздив до Києва лише двічі, щонайбільше тричі на рік, тож це завжди було подією. І ще точно тому, що, будучи екуменічно налаштованими, викладачі й організатори Школи українського іконопису в Києві ламали стереотипи й розвінчувала міфи, які так плідно множило російське «православ'я», щоб тримати людей у покірній пасивності та псевдосмиренні. Тому Школа стала не лише місцем міждисциплінарного навчання іконопису (богослужіння, теорія, практика, навчальні екскурсії тощо), а й простором, де студенти на ділі досвідчували свободу й гідність дітей Божих.

Внутрішні зміни

Для багатьох учасників школа стала простором внутрішньої стабільності та зростання. «У цей

момент ти входиш у стан творчого спокою, де немає поспіху, самокритики чи зайвих думок. Є лише молитва через колір, лінію, дотик пензля. Тут народжується процес, у якому ти віддаєш себе цілком — і натомість отримуєш внутрішнє відновлення. Направду, сюди потрапляють за Божим проводом ті, кому потрібне це зцілення», — говорить Олександра Щербина.

А ось що пишуть Світлана Полева, Віктор Ліхно, Ірина Петрик й Ольга Чумаченко — студенти суботньої програми, яка діє в Києві від вересня 2025 року: «У дні війни Школа іконопису при Інституті святого Томи Аквінського стала місцем, де ми знову відчули тихе, майже непомітне, але дуже реальне Чудо Бога. У тиші майстерні, серед запаху левкасу і м'якого сяйва пігментів, народжується те світло, яке не належить нам. Це світло приходить як відповідь на молитву, як дотик Божої присутності, як дар, який можна лише прийняти й обережно передавати. Сюди приходять люди, які шукають не просто знань, а глибини: відновлення душі, опори, сенсу, можливості побачити Бога у праці рук. Технічні навички тут природно переплітаються з духовною увагою: кожна лінія вчить покорі, кожен колір — внутрішній правді, кожен жест — молитві. І, мабуть, найбільше чудо — це наша затишна спільнота: люди, які несуть світло одне одному, підтримують, мовчать поруч і допомагають зростати в красі, яку ми всі лише довірено зберігаємо. У цей темний час така спільність стає справжнім знаком Божої Дії».

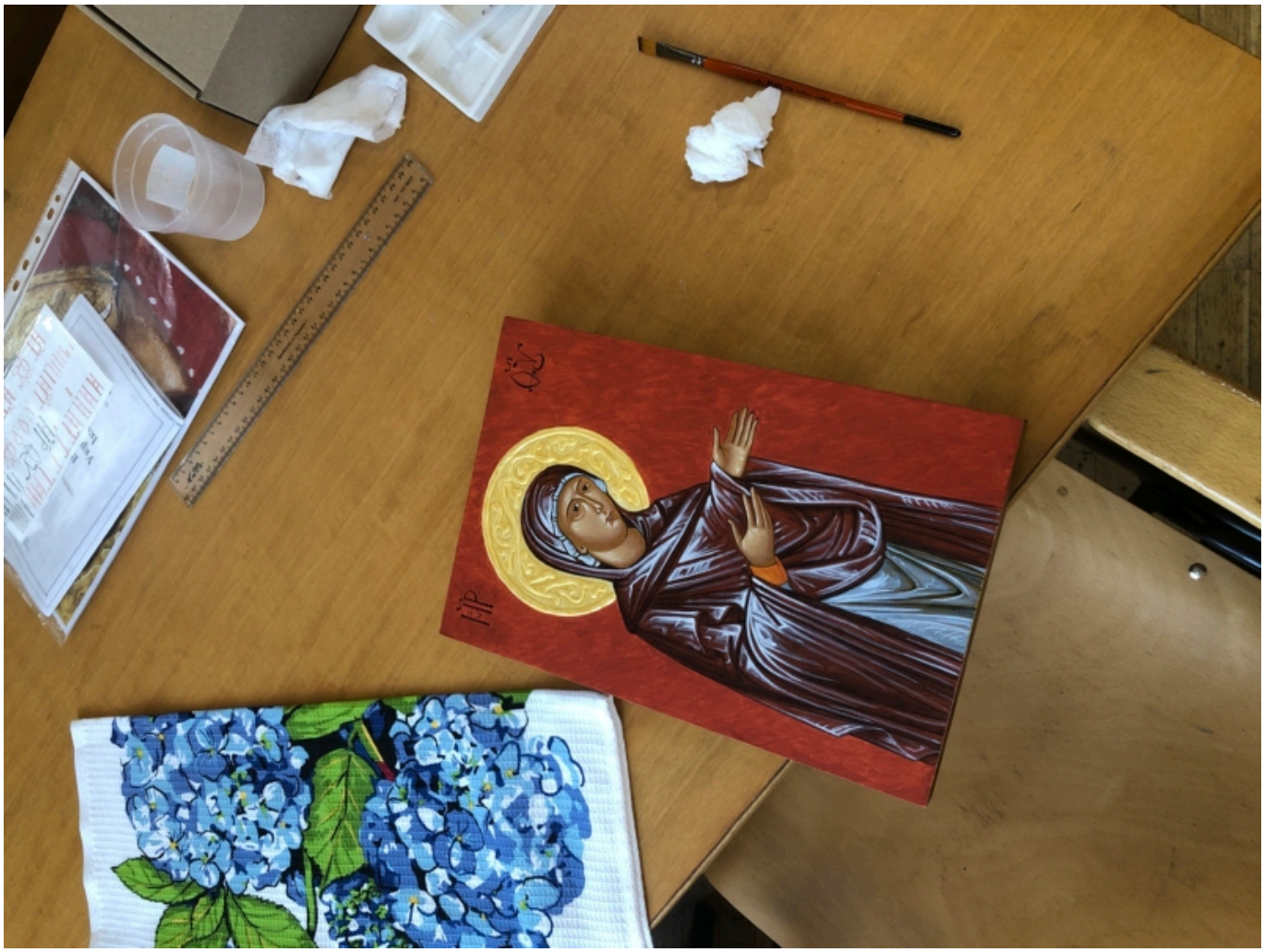

«Для мене Іконописна школа “Радруж” — це спільнота приємних людей. Навіть у тривожні ночі іконопис допомагає зібратися і прийти до тями… Тут ми дізнаємося, чим наші українські ікони унікальні», — ділиться Ірина Петрик, студентка першого року навчання.

Особливе місце в історії Школи мають ветерани. Уже серед студентів першого курсу 2015 року був воїн Руслан Кашаюк, для якого іконопис і мистецтво стали важливою частиною відновлення. Після навчання у Києві Руслан іще двічі приїздив на інтенсивне навчання у Львові.

Пауза і продовження

Між 2022 і 2024 роками Школа пережила вимушену перерву, пов’язану з початком повномасштабної війни. Цей період став часом тиші й осмислення, після якого Школа

повертається до своєї місії — з новим досвідом і глибшим усвідомленням відповідальності. Ми далі робимо те, що розпочали 20 років тому: відкриваємо сучасникам біблійний підхід до творчості, у якому на першому місці стоїть Бог, тоді світ природи і світ людей, а зрештою — сам митець, що віддзеркалює красу Бога і творіння в тиші своєї душі. Ідучи до цієї мети, ми беремо участь у богослужіннях, практикуємо біблійні чесноти у спільноті, а також працюємо лише з натуральними пігментами й матеріалами за випробуваною часом технологією, яка дуже не схожа на олійний чи акриловий живопис.

У Школі навчаються в давніх майстрів українського іконопису через вдумливе наслідування (не копіювання!) ікон XIV–XVI століть — це основа нашого підходу. Приймаємо всіх охочих без мистецької освіти й особливих навиків, адже вміємо навчити кожного й допомогти створити якісну ікону людині, готовій до праці, слухання і молитви. Та найперше наше завдання — передати любов до сакральної традиції свого народу, бо ми переконані, що іконопис не має універсального обличчя, а лише локальні. Тому так важливо, щоб у «серці» України Києві був осередок вивчення саме української ікони, а не так званої «каноніческой». Адже, щоб ми не знали свого власного, ворог століттями нищив усе автентичне й оригінальне, підмінюючи нашу традицію імперською естетикою — візуально маркуючи простір. Школа українського іконопису «Радруж» у Києві — це відповідь також і на цю загрозу.

Написання кожної ікони йде в парі з академічним курсом — богословським і мистецьким водночас. Щосеместру маємо обов'язкові навчальні екскурсії, щоби постійно бачити мистецтво в оригіналах, формувати естетичний смак, аналізувати, дискутувати, розвиватися.

Чого не вистарчає Школі в Києві? Замало додаткових професійних курсів: рисунку, композиції та краснопису (каліграфії). У майбутньому ми плануємо це змінити. А також, попри актуальну пропозицію, особливу харизму і великі можливості, — видимості. Школа — наче непомітна краплинка в океані того, що відбувається в Києві. Утім, можливо, вона стане гірчичним зерном, що розростеться в могутнє дерево…

Замість завершення

Школа «Радруж» не прагне швидких ефектів. Вона працює зі спадщиною і людьми, ділиться знаннями, досвідом і любов'ю. І, можливо, саме в цьому її унікальність: у мегаполісі, який постійно поспішає, вона навчає зупинятися, дивитися і бачити сакрум.

А там, де зберігається здатність бачити, — зберігається культура. І зберігається майбутнє.

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in **/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php** on line **284**